

Asia: VN/7196/2021

Lausuntopyyntö naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen ja sen valmistelun rangaistavuuden selkeyttämistä, tapon syyteoikeuden vanhentumista ja lapsensurman kumoamista koskevasta HE-luonnoksesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomista koskevat kommentit ja huomiot

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen ja sen valmistelun rangaistavuuden selkeyttämistä, tapon syyteoikeuden vanhentumista ja lapsensurman kumoamista koskevasta HE-luonnoksesta. Pääministeri Orpon hallitusohjelmakirjauksen mukaisessa esityksessä ehdotetaan, että tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen ja silpomisen valmistelu säädettäisiin rangaistavaksi erillisin rikoslain säännöksiin. Naisen sukuelinten silpominen kattaisi naisen ulkoisen sukuelimen vahingoittamisteot ja se säädettäisiin rangaistavaksi erillisellä rikoslain 21 lukuun lisättävällä 6 b §:llä. Valmistelu puolestaan kattaisi naisen tai tytön viemisen ulkomaille silpomista varten tai muunlaisen naisen tai tytön pakottamisen tai järjestämisen alistumaan silpomiseen ja siitä säädettäisiin erillissäännöksellä rikoslain 21 luvun 6 c §:ssä.

Kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön kohdistuneen naisen sukuelinten silpomisen ja naisen sukuelinten silpomisen valmistelurikoksen osalta säädettäisiin erityisestä syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisajankohdasta. Lisäksi syyteoikeuden vanhentumista koskevia rikoslain säännöksiä muutettaisiin niin, että syyteoikeus ei vanhentuisi, jos kysymyksessä olisi täytetty tappo. Oikeus tuomita rangaistus täytetystä taposta ei myöskään vanhentuisi. Esityksessä ehdotetaan myös rikoslain lapsensurmaa koskevan rangaistussäännöksen kumoamista tarpeettomana.

THL:n näkemyksen mukaan esitys silpomisen rangaistavuuden selkeyttämisestä vastaa sille asetettuun tavoitteeseen suojata tyttöjen ja naisten henkeä ja terveyttä sekä vahvistaa heidän ruumiillista koskemattomuuttaan ja seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan. Esitys on perusteltu ja täyttää ilmiötä koskevien kansainvälisten ihmisoikeussopimusten velvoitteet. THL katsoo myös esityksen mukaiset vanhentumisaikaa koskevat muutokset tarpeellisiksi ja kannattaa lapsensurmaa koskevasta säännöksestä luopumista.

1. Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomista koskevat kommentit ja huomiot

Tytön tai naisen sukuelinten silpomisen tiedetään laajan tutkimusnäytön perusteella olevan tytön tai naisen terveyttä ja hyvinvointia eri asteisesti vahingoittava teko, joka on tunnustettu ihmisoikeusloukkaukseksi. Nykyisellään tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen on katsottu olevan Suomessa rangaistavaa rikoslain perusteella. Suomi on kuitenkin saanut huomautuksia kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia, erityisesti Istanbulin sopimusta ja CEDAW-sopimusta, valvovilta tahoilta puutteista silpomisen sääntelyyn liittyen. Myös Euroopan komission antama tuore naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnan direktiivi kiinnittää huomiota silpomisen rangaistavaksi säätämiseen. Esitetty säädäntömalli huomioi silpomisen erityisesti naisiin kohdistuvana väkivallan muotona ja vastaa muotoiluiltaan kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja NKV-direktiivin lainsäädäntövelvoitetta.

THL katsoo esityksen mukaisen silpomisen määritelmän kattavaksi, sillä se huomioi silpomisen radikaalimpien muotojen lisäksi myös sukuelimiä vähäisemmin vahingoittavat muodot, joista kuitenkin voi koitua eriasteista haittaa. Vähäisemmin vahingoittaviin muotoihin on viimeaikaisen tutkimusnäytön perusteella liittynyt sallivampaa suhtautumista perinnettä harjoittavista yhteisöistä lähtöisin olevien keskuudessa niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa, joten on tärkeää, että nekin huomioidaan lainsäädännössä. Lisäksi silpomisen määritelmällinen rajaus naissukupuoliin uhrin juridisen sukupuolen sijaan selkeyttää asiaa.

Jo aiemmassa silpomisen lainsäädäntöä tarkastelleessa työryhmässä asiantuntijat ovat pitäneet tarpeellisena poiketa rikoslainsäädännön lähtökohtaisesta sukupuolineutraaliudesta tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen kohdalla. Myös lakivaliokunta mietinnössään (LaVM 6/2020 vp) toteaa, että vaikka sukupuolineutraalia kirjoitustapaa tulisi pitää lainsäädännössä selkeänä pääsääntönä, sitä ei voida pitää ehdottomana vaatimuksena rikoslainsäädännössäkään, jos on olemassa erityisiä, hyväksyttäviä syitä suojata nimenomaan jompaakumpaa sukupuolta pelkästään tähän sukupuoleen säännönmukaisesti kohdistuvilta oikeudenloukkauksilta. Näin ollen ehdotetun kaltainen vain tyttöjä ja naisia koskeva sääntely voidaan katsoa nimenomaan tämän sukupuolistuneen ilmiön kohdalla hyväksyttäväksi. Esityksen sukupuolivaikutuksia arvioitaessa ei ole käsitelty sen vaikutuksia poikiin. Poikien ympärileikkauksia arvioitaessa voitaneen edelleen tarvittaessa hyödyntää muita pahoinpitelysäännöksiä.

Esityksen mukainen vanhentumisajan alkaminen vasta kun uhri on täyttänyt 18 vuotta lisää uhrin oikeusturvaa. Vanhentumisajan riittävä pituus on oleellinen erityisesti silpomisen kaltaisen kunniaan liittyvän väkivallan tilanteessa, jossa uhri voi olla pitkälle aikuisuuteen vahvasti vanhempiensa tai muiden suvun vanhempien jäsenten vaikutuksen alainen ja näin ollen kykenemätön hakemaan tilanteeseen apua tai oikeutta.

Toimenpiteiden, joille on hyväksyttävä lääketieteellinen peruste tai joihin täysivaltainen henkilö hakeutuu itse omasta suostumuksestaan laillisen palvelutarjoajan luokse, rajaaminen

rangaistavuuden ulkopuolelle aiheuttaa mahdollisen ristiriidan sen suhteen, ettei henkilön suostumus voi oikeuttaa edes lieviin silpomistekoihin. Rajaus voi osoittautua käytännössä haastavaksi ja voi asettaa terveydenhuollon ammattilaiset vaikeaan rooliin, jos silpomisperinnettä harjoittavasta maasta lähtöisin oleva henkilö hakeutuu itse sukuelimiä muokkaavaan toimenpiteeseen. Toimenpiteen suorittajan tulisi tällöin pystyä varmistamaan (esimerkiksi kirjallisella suostumuksella ja/tai psykologisella arvioinnilla), ettei henkilöä ole painostettu toimenpiteeseen, vaan on todella hakeutunut siihen omasta vapaasta tahdostaan. Etnisen taustan ei tule koskaan vaikuttaa hoidon saamiseen.

2. Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen valmistelua koskevat kommentit ja huomiot

THL katsoo, että esitetty silpomisen valmistelun rangaistavuus on perusteltu ja tarpeellinen muutos. Valmistelun erillinen sääntely voi edesauttaa ammattilaisten puuttumista tilanteisiin, joissa epäillään silpomista valmisteltavan.

3. Rikosoikeudellista vanhentumista koskevat kommentit ja huomiot

THL kannattaa esitystä tapon syyteoikeuden vanhentumisajasta luopumisesta sekä tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen vanhentumisajan alkamisesta vasta kun uhri on täyttänyt 18 vuotta (kts. kohta 1.).

4. Lapsensurmaa koskevat kommentit ja huomiot

Lapsensurmaa koskevasta erillissäännöksestä luopuminen vahvistaisi vastasyntyneen lapsen oikeuksia. THL pitääkin esitystä perusteltuna. Nimike on ollut hyvin harvoin käytetty ilman yhtenäistä rangaistuskäytäntöä. Ilman erillissäännöstäkin voidaan synnyttäjän psyykinen rasiotila huomioida muiden henkirikosnimikkeiden kohdalla joko syyntakeisuuteen vaikuttavana seikkana tai rangaistusasteikon lieventämisenä.

5. Kommentit ja huomiot esitysluonnoksen johdosta muihin lakeihin tehtäviin muutoksiin

Ei kommentoitavaa

6. Muut esitykseen liittyvät kommentit ja huomiot

THL haluaa korostaa sitä, että pelkällä lainsäädännön muuttamisella ei pystytä puuttumaan silpomisilmiöön riittävän tehokkaasti. Silpomisen vastaiselle työlle tulee varmistaa riittävät resurssit, jotta perinnettä harjoittavista maista lähtöisin oleville yhteisöille ja heitä palvelujärjestelmässä kohtaaville ammattilaisille saadaan tietoa silpomisen haitallisuudesta, tuomittavuudesta ja sen ehkäisystä. Ammattilaiset ja yhteisöt tulevat tarvitsemaan lisää koulutusta lainsäädäntöön liittyvistä muutoksista, erityisesti ilmoitusvelvollisuudesta. Suomessa tulee myös varmistaa riittävä moniammatillinen yhteistyö, jotta ilmiö tunnistetaan ja siihen voidaan puuttua.

Pääjohtaja Mika Salminen

Johtaja Anneli Pouta

Valmistelija Mimmi Koukkula

Koukkula Mimmi
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos